

Kopija

Dailės vadovėlio 8 klasei „Dailė 8“ iš serijos „Šok“,
autorės
Irena Staknienė ir Rima Tuinylaitė

RECENZIJA

Šiuolaikinė mokykla išgyvena laikotarpį, pasižymintį nuolatine kaita, intensyvia globalizacija, žinių ir informacinės visuomenės kokybių siekiu, įvairių technologinių, politinių, socialinių, bei kultūrinių veiksnių plėtote ir augimu. Šiandieninėmis sąlygomis, pertvarkant Lietuvos mokyklas, atnaujinant ugdymo programas, keičiant ugdymo priemonių turinį, prioritetines sritis, mokymui skiriamas ypatingas dėmesys. Svarbiais tampa visi mokymo proceso elementai, ugdymo kokybę įtakojantys ir ją lemiantys veiksniai. Vieni jų – mokykliniai vadovėliai, kuriuose sukaupta koncentruota žmonijos patirtis, pateikta svarbiausių žinių sistema.

Mokykliniai vadovėliai yra svarbi ugdymo proceso dalis. Geri vadovėliai garantuoja aukštą mokymo kokybę ir ne tik suteikia žinių, bet ir ugdo požiūrį, plėtoja mokinių vertybių sistemą. Šiandien jie tampa svarbiu ugdymo kokybės garantu.

Netrukus pasirodys naujas I. Staknienės ir R. Tuinylaitės parengtas dailės vadovėlis „Dailė 8“. Tai serijos „Šok“ leidinys, skiriamas dailės mokymui(si) aštuntoje klasėje ir parengtas pagal atnaujintas bendrąsias programas ir serijos „Šok“ vadovėlių metodinę struktūrą. Kaip teigiama anotacijoje, tai dailės vadovėlių komplekto VII – VIII klasei antroji dalis, kurioje tęsiama pažintis su Lietuvos ir pasaulio kultūriniu, meniniu paveldu, skatinama kūrybinė – projektinė veikla, ugdomas žingeidumas, kūrybiškumas, mokoma vertinti savo ir kitų kūrybos darbus.

Tiek ankstesnius (5, 6, 7 klasės) „Šok“ serijos vadovėlius, tiek būsimąjį jungia bendra sandara: įvadas, penki skyriai ir bendras visiems serijos vadovėliams skyrius „Mokymosi žingsniai“. Įvade autorės maloniai kreipiasi į būsimus aštuntokus ir trumpai apibendrina septintoje klasėje įgytas žinias, mokėjimus, įgūdžius ir numato aštuntos klasės kūrybinės veiklos gaires. Atskleidžiamas mokymo(si) proceso tęstinumas ir įgytų žinių reikšmė naujų įgijimo kontekste.

Leidinyje pateikiami penki skyriai, kurie įrodo, kad autorės giliai ir išsamiai susipažinusios su atnaujintomis Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiomis programomis ir reikalavimais bendrojo lavinimo dalyko vadovėliams:

- „Ką žinome, ko mokysimės“ (pristatomas ilgalaikis projektas „Gimtinei pro rasos lašą“, aptariama grožio idealų kaita amžių ir laikotarpių virsme, mokoma pažinti supančią aplinką ir įvardinti jos kaitos veiksniai, tyrinėjami šiuolaikinio žmogaus aplinkos ženklai ir t. t.);

- „Kasdien su daile“ (supažindinama su kūrybos stiliaus samprata ir skirtingu meno laikotarpių raiškos ypatybėmis, analizuojamas architektūrinis meno paveldas ir jo reikšmė atspindint laikotarpio dvasią ir kiekvienos meninės epochos idealą, tyrinėjami dailės kūrinių meniniai bruožai, tęsiarnas pradėtas projektas, atskleidžiama vitražo kūrimo paslaptis ir t. t.);
- „Vaizdai ir tekstai“ (analizuojamos knygų kūrimo meno tendencijos ir kaita amžių virsme, supažindinama su miniatiūra ir jos formų įvairove, inicialu, jo kūrimo principais, toliau tęsiama pradėtas projektas);
- „Laiko ženklai dailėje“ (skatinama stebėti supančią aplinką ir jos elementus, atrasti joje istorijos atspindžius ir žmogaus veiklos simbolius, aiškinama, kas yra sakralinė dailė, jos reikšmė ir svarba religiniame kontekste, supažindinama su portreto menu, jo kūrimo principais ir t. t.);
- „Tikrovės vaizdai ir jų iliuzijos“ (vykdomas ketvirtas projekto „Gimtinė pro rasos lašą“ etapas, supažindinama su peizažo kūrimo menu, erdvine iliuzija, stabtelima prie statikos ir dinamikos terminų bei jų raiškos mene, aptariama, kaip spalvų deriniai padeda perteikti kūrinio nuotaiką ir t. t.).

Penki skyriai, sudarantys šią mokymo priemonę suskirstyti į poskyrius (dažniausiai 5 – 6), kaskart atveriančius vis kitą meno pasaulio puslapį, įkvepiančius naujam kūrybiniam eksperimentui. Kiekvienos pamokos pradžioje įvardijama tema (pavadinimas). Skyrelyje „Šiandien“ akcentuojamas būsimos veiklos turinys, nurodomos reikalingos dailės raiškos priemonės. Tai trumpas planas, būsimos užsiėmimo gairės. Koncentruotas, aiškus, tikslus, informatyvus, iliustracijomis ir reprodukcijomis papildytas tekstas teikia naujų žinių, supažindina su meno istorija, kultūriniu paveldu. Teorinį dėstymą I. Staknienė ir R. Tuinylaitė užbaigia „Pasidalykime mintimis“ klausimynu, grindžiamu gilesne vaizdinės medžiagos analize ir diskusinių sprendimų galimybėmis. Mokiniai išmoksta stebėti, analizuoti, diskutuoti, reikšti savo nuomonę, teorines žinias taikyti praktinėje veikloje ir profesionaliai vartoti dailės terminus. Poskyrio pabaigoje pateikiamos kūrybinės užduotys ir trumputis dailės žodynėlis. Visi terminai ir jų aprašymai nurodomi vadovėlio gale, prie kiekvieno stabtelint vienu, dviem sakiniais.

Vadovėlio skyrius, temas, užduotis ir projektus jungia esminis autorių siekis padėti mokiniams įgyti bendrąją meninę kompetenciją, mokėjimą kūrybingai reikšti save dailės raiškos priemonėmis ir suprasti bei vertinti savo ir kitų kūrybinį eksperimentą. Kiekvienas vadovėlio „Dailė 8“ puslapis atskleidžia turtingą meno pasaulį, jo reikšmę ir kaitą amžių tėkmėje, žmogaus indėlį į kūrybos procesą, meno vietą kasdienybės virsme.

Kopija tikra

Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose pateikiamose ugdymo gairėse (7 – 8 kl.) ypač akcentuojama meninė kūrybinė moksleivio veikla, paremta įvairių dailės raiškos priemonių panaudojimo galimybėmis, supančio pasaulio stebėseną, fiksavimu, analize, teorinių meno istorijos žinių įprasminimu kūrybinio eksperimento kontekste. Siūloma giliau pažinti grafikos, tapybos technikas, erdvinės raiškos būdus, prisiliesti prie šiuolaikinio dizaino tendencijų ir pan. Šie teiginiai tampa esminiu meninių užduočių, pateiktų vadovėlyje „Dailė 8“ pagrindu: M. K. Čiurlionio kūryba grindžiamas mokinių kūrybos darbų ciklas, stendiniai pranešiniai rengiami analizuojant šiuolaikinio dizaino principus, tarpusavyje derinant vaizdo ir šrifto elementus, žymių kūrėjų meninis palikimas tampa postūmiu individuiam kūrybiniam proveržiui, pasitelkiant kitos dailės šakos medžiagas ir išraiškos priemones, o mažyčiai eskizai ir spalvotos reprodukcijos virsta nuostabiomis vitražinėmis kompozicijomis.

Plati erdvė saviraiškai. Mokiniais užduotys siūlomos, rekomenduojamos, paliekant plačias individualaus eksperimento, medžiagų panaudojimo galimybes. Taip ugdytiniai ne tik įtraukiami į kūrybos procesą, bet mokomi žvelgti į jį kaip į įdomią ir teigiamų atradimų teikiančią veiklą. Taip skatinamas noras pažinti, ieškoti, kurti.

Mokyklinius vadovėlius sudaro du esminiai struktūriniai elementai: tekstas ir iliustracijos. Iliustracijos – sudėtinės kokybiško vadovėlio dalys, padedančios grafiniais vaizdais geriau suvokti tekstą, stiprinančios knygos turinio poveikį skaitytojui. Dailės vadovėlių vaizdiniai elementai be šių, atlieka keletą kitų funkcijų: motyvuoja, ugdo mąstymą, žadina kūrybinį smalsumą, perduoda žinias, įtakoja moksleivių meninių, estetinių nuostatų formavimo(si) sistemą.

Vadovėlyje „Dailė 8“ gausu vaizdinės medžiagos: reprodukcijų, fotografijų, piešinių. Kiekvienas puslapis lyg įrodymas, kad menas bėgant amžiams keitėsi, išgrynindamas spalvas ir formas. Knygos puslapiuose amžina jaunystė „pražysta“ Sandro Botičelio mūzos, paprastumu užburia Piterio Breigelio žaidžiantys vaikai, nuostabą kelia rankraštinės knygos puslapiai su miniatiūromis ir inicialais. Reprodukcijos parenkamos tikslingai, atsižvelgiant į mokinių amžių, suvokimo galimybes, jau įgytas žinias. Didžioji dalis vaizdinės medžiagos – Lietuvos menininkų kūrybinis palikimas, lietuvių liaudies dailės paveldas. Taip pabrėžiamas esminis kūrybinės analizės ir eksperimento šaltinis – gimtinė ir ugdomas gilus tautiškumo (pilietiškumo) jausmas. Simboliais prabyta M. K. Čiurlionio paveikslai, ramybe ir grožiu spinduliuoja Kanuto Rusecko „Pjovėja“, gyvenimo akimirkos sustingsta Sofijos Veiverytės portretuose. Tiek Lietuvos, tiek pasaulio meno reprodukcijos vadovėlio autorių parenkamos tikslingai, įvertinant temą, jos gylį, svarbą.

Greta profesionalaus meno, savo nišą randa moksleivių kūrybos darbai, akimirkos iš dailės projektų, kūrybinių dirbtuvių. Tai ne tik geroji patirtis ar pavyzdiniai elementai. Šios nuotraukos – nebylus kvietimas kurti, ieškoti, atrasti, tapti atvirais pasauliui ir vieni kitiems.

Šiandieninėje bendrojo lavinimo mokykloje ypač daug kalbama apie kompetencijas ir jų ugdymą. Vartant vadovėlio „Dailė 8“ puslapius, juntamas didžiulis autorių indėlis plėtojant komunikavimo, pažinimo, iniciatyvumo, kūrybingumo ir kitas kompetencijas. Visos kūrybinės užduotys, klausimynai, meniniai projektai moko mąstyti, kelti drąsias idėjas, aktyviai ir kūrybiškai veikti. Šie veiksniai – iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencijos garantas. Gausybė pasaulio ir Lietuvos meno reprodukcijų kviečia pažinti gimtąjį kraštą ir save, projektai skatina domėtis, klausti ir ieškoti atsakymų, moko kritiškai mąstyti ir daryti apibendrintas išvadas. Tai pažintinės kompetencijos pagrindas, įtakojantis sėkmingą ugdymo procesą. Komunikavimo kompetencija atsiskleidžia mokiniui besidomint siūlomomis temomis, ieškant papildomos informacijos, naudojant IKT. Vadovėlio autorės daug kūrybinių užduočių grindžia informacinėmis komunikacinėmis technologijomis, papildomos literatūros analize, jos paieškomis. Tai tik dalis pavyzdžių, rodančių gilų šiuolaikinės mokymo priemonės ryšį su ugdymo procesu, jo kokybę ir prioritetinėmis sritimis (šiuo atveju bendrosiomis kompetencijomis).

Vis drąsiau kalbama apie kitokią mokyklą, šiuolaikišką pamoką, kintantį požiūrį į mokinį ir visą ugdymo procesą. Svarbiausiais mokymo(si) proceso elementais tampa: bendravimas ir atradimas, mokymasis iš patirties, mokymo(si) priemonių kokybė, informaciniai šaltiniai ir jų gausa, individualūs, grupiniai projektai, kūrybiškumas, iniciatyva ir t. t. Šioms novacijoms vadovėlio autorės I. Staknienė ir R. Tuinylaitė ypač atviros. Pasiūlyta šiuolaikiška, įdomi, kokybiška, estetiška mokymo priemonė, leista naujai pažvelgti į dailės dalyko dėstymą, mokinio saviraiškos galimybes pamokoje. Ilgalaikis projektas „Gimtinė pro rasos lašą“ – atsakas į jauno žmogaus poreikius bei suvokimą, aktualių (identiteto, patriotiškumo) probleminių sričių teigimą, savęs, kaip pasaulio dalies, suvokimą ir šių elementų jungimą su meninės saviraiškos galimybėmis. Vykdydami projektinę veiklą, aštuntų klasių mokiniai tampa mažaisiais atradėjais, pro padidinamąjį stiklą pirmą kartą stebinčiais supančią aplinką, gimtojo krašto grožį. Prisiliečiama prie medžio, upės, kultūros paminklo, kuriamas žemėlapis, fotografuojama, spausdinama, klijuojama – vykdoma ilgalaikė veikla, orientuota į visapusišką mokinio ugdymą, teorinių žinių taikymą kūrybinėje – praktinėje veikloje, integracinius procesus. Prie pastarojo reiškinio taip pat tikslinga stabtelėti.

Menų bloko dalykai nuolatos persipina vieni su kitais. Juntamas glaudus ryšys tarp dailės, muzikos ir technologijų. Vadovėlyje „Dailė 8“ su muzika susiduriame viename pirmųjų poskyrių, kur mokiniai kviečiami kurti klausydamiesi M. K. Čiurlionio muzikos. Integralus ryšys su technologijomis atsiranda konstruojant, parenkant medžiagas, projektuojant. Greta šių, juntama glaudi integracinė sąsaja su tikyba (poskyriai „Sakralinė dailė“, „Švytintys langai“ ir t. t.), etika, gamtos mokslais (projekto įgyvendinimo metu siūloma bendradarbiauti su geografijos, biologijos, istorijos mokytojais), matematika (skaičiavimai reikalingi ruošiant karkasus lipdiniam, kuriant

vitražo projektą ir pan.), lietuvių kalba ir literatūra. Tai tik keletas pavyzdžių. Glaudi tarpdalykinė integracija juntama kiekvienam skyriuje, temoje, užduotyje.

Visi „Šok“ serijos vadovėliai pasižymi ne tik vienoda struktūra, apimtimi, spalvinių – estetinių elementų vienvėde, išdėstymu. Čia, skirtingai nei kituose, pateikiamas nedidelis įvadas, supažindinantis su vadovėlio struktūra, reikšminiais simboliais. Taip mokiniai išmoksta be mokytojo pagalbos naudotis mokymo(si) priemone, atrasti joje sau naudingos informacijos, tikslingų nuorodų.

Vadovėlyje „Dailė 8“ pateikiama ir papildoma informacinė mokomoji medžiaga: kompetencijos aplanko rengimo planas, vietovės plano – paveikslo ruošimo aprašas, dailės kūrinių lyginimo ir vertinimo gairės, meno kūrinio vertinimo lapas, žodynas, laiko juosta. Tai moko, skatina ugdytinį planuoti savo veiklą, skirstyti ją į etapus, įvardinti prioritėtines sritis ir net žvilgtelėti į menotyriminko darbo kasdienybę. Taip ugdomas profesionalus meno vartotojas ir paliečiama profesinio orientavimo sritis.

Apibendrinus visus išsakytus teiginius, galima pateikti išvadą, kad šiuolaikinių mokymo priemonių (ypač vadovėlių) rengimas išgyvena renesansą. Nepatrauklius, monotoniškus vadovėlius keičia kokybiški, įdomūs, patrauklūs ir mokinį orientuoti leidiniai. Toks yra I. Staknienės bei R. Tuinylaitės parengtas vadovėlis „Dailė 8“. Visa čia subtiliai dera tarpusavyje: mintis, jausmai, kūryba, meninis paveldas, mokykla, jautri vaiko savastis, kasdienybėje paskendusios meno apraiškos ir nuolatinę kaitą išgyvenantis ugdymo procesas. Visi išdėstyti veiksniai vadovėlyje nekonkuruoja tarpusavyje, o papildo vieni kitus. Atliktas didelis darbas. Subtiliai prisiliesta prie jautrios vaiko širdies, emocijų, jausmų ir patirties, atvertos durys į slėpinių kupiną meno pasaulį ir paskatinta individuali kūrybinė saviraiška.

Parengtas naujas dailės dalyko vadovėlis, atitinkantis Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrąsias programas, išsilavinimo standartus, vadovėlio turiniui keliamus reikalavimus. Žengtas svarbus žingsnis žmogaus kūrybinių galių plėtojimo, bendrųjų kompetencijų ugdymo link. Ištiesta tvirta ranka kolegai, mokančiam jaunąją kartą, ugdančiam visapusišką asmenybę.

Vadovėlis „Dailė 8“ atitinka pagrindinius vadovėlio turiniui keliamus reikalavimus pagal Mokyklų aprūpinimo bendrojo lavinimo dalykų vadovėliais ir mokymo priemonėmis tvarkos aprašo 5 punktą (Žin., 2009, Nr.61 – 2450).

Recenzavo
Raimonda Valančienė,
dailės vyr. mokytoja

Kopija tikra
Administracijos sekretorė

Rita Zakarauskiene
2011.01.11

